

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/29, p. 151-168

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12404>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ **Referees/Hakemler:** Doç. Dr. Şafak ÜNÜVAR –
Yrd. Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ

This article was checked by iThenticate.

KÜLTÜREL MİRAS KAPSAMINDA EDEBİYAT TURİZMİ DENEYİMİ: SAİT FAİK ABASIYANIK'IN İZİNDE OTOETNOGRAFIK BİR ÇALIŞMA*

*Samet ÇEVİK***

ÖZET

Edebiyat turizmi, yazarların doğduğu, yaşadığı, eserlerini kaleme aldığı müze statüsündeki gerçek mekanlara; yazarların eserlerindeki kurgusal karakterlerle bağlantılı yerlere ya da edebi figürlerden dolayı popüler hale gelmiş destinasyonlara yapılan seyahatleri ifade etmektedir. Özellikle yazarların doğduğu, hayatlarının bir kısmını geçirdiği ve çalışma alanı olarak kullandıkları evler otantiklik, nostalji ve yazarla bir bağlantı kurmak arayışında olan edebiyat turistleri için oldukça çekici mekanlardır. Yazarla bağlantılı bu gerçek mekanlara yapılan seyahatler kültürel miras deneyiminin de bir parçası olmaktadır. Bu çalışma, kültürel miras kapsamındaki gerçek mekanlara yönelik edebi mekan deneyimini otoetnografik bir yaklaşımla ele almaktadır. Kültürel deneyimi anlamak amacıyla kişisel deneyimin betimlendiği bir yöntem olarak tanımlanan otoetnografiyi kullanarak çalışmada, müze yorumlama biçimlerinin, otantikliğin, edebi farkındalığın ve diğer edebi mekan özelliklerinin edebiyat turizmi deneyimi üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Bu amaçla araştırma alanı olarak, Sait Faik Abasıyanık'ın yaşadığı, pek çok eserini kaleme aldığı ve 1959'dan bu yana müze ev statüsünde hizmet veren İstanbul Burgazada'daki Sait Faik Abasıyanık Müzesi seçilmiştir. Çalışmadan çıkan en önemli sonuç yazarla bağlantılı gerçek mekanlar açısından yorumlama biçimleri, otantiklik, nostalji, edebi farkındalık, yazarla kurulan duygusal bağlantı gibi kavramların birbirleriyle bağlantılı olduğu ancak bunların içinde en önemlisinin yorumlama biçimleri olduğudur. Edebi bir mekanda seçilen yorumlama biçimleri diğer kavramları da olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyerek edebiyat turistinin nihai deneyiminde belirleyici olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Edebiyat Turizmi, Sait Faik Abasıyanık, Otoetnografi

* Bu çalışma, 4-8 Ekim 2017 tarihleri arasında Marmaris'te düzenlenen Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi Erdek Meslek Yüksekokulu, El-mek: scevik@bandirma.edu.tr

**LITERARY TOURISM EXPERIENCE AS PART OF CULTURAL
HERITAGE: AN AUTOETHNOGRAPHIC STUDY IN THE
FOOTSTEPS OF SAIT FAİK ABASIYANIK**

ABSTRACT

Literary tourism refers to trips to actual places in the museum context where authors were born, lived, wrote their works; to places associated with fictional characters in authors' works or to destinations that have become popular due to literary figures. Especially houses where authors were born, spent a part of their lives and used as a work area are highly attractive sites in terms of literary tourists seeking authenticity, nostalgia and a connection with the author. The trips to these actual houses are also part of the cultural heritage experience. This study discusses literary places experience to actual places within cultural heritage with an autoethnographic approach. By using autoethnography which is defined as a method of describing personal experience in order to understand the cultural experience, the effect of museum interpretation forms, authenticity, literary awareness and other literary place characteristics on literary tourism experience is discussed in the study. For this purpose, Sait Faik Abasıyanık Museum in Burgazada, İstanbul where Sait Faik lived, wrote many of his works and where has been operated as a museum house since 1959 was chosen as research area. The most important result of the study is the concepts of interpretation forms, authenticity, nostalgia, literary awareness, emotional connection with the author are related to each other for literary places but the most important concept is interpretation forms. The selected interpretation forms influence the other concepts positively or negatively and are determinative in the ultimate experience of literary tourists.

STRUCTURED ABSTRACT

Conceptual Framework

Literary tourism which is an important and growing sector of the tourism industry originates when the popularity of a literary depiction or the stature of an individual author is such that people are drawn to visit the places that the author wrote about or was associated with (Busby and Klug, 2001). There are many different types of literary tourism. Butler's (1986) study is the most accepted study among the studies that classify literary tourism. Subsequent studies have evaluated literary tourism based on this classification or have added new categories to this classification. Butler classified literary tourism in four categories (Butler, 1986 cited in Busby and Klug, 2001):

1. Aspects of homage to an actual location
2. Places of significance in the work of fiction
3. Appeal of areas because they were appealing to literary and other figures.

Turkish Studies

4. The literature gains popularity in a sense that the area becomes a tourist destination in its own right.

“Travel writing” by Busby and Klug (2001) and “Film-induced literary tourism” by Busby and Laviolette (2006) was proposed as fifth and sixth type of literary tourism in this classification. In 2011, Mintel presented “literary festivals” and “bookshop tourism” as a kind of literary tourism.

This study is included in the category of actual location related with the author which is the first type of literary tourism. This actual places where authors were born, spent a part of their lives and used as a work area have attraction component for their fans. There are some important concepts for actual places related with authors in the literary tourism. These are authenticity, nostalgia, interpretation forms, commodification, literary awareness and emotional connection with the author. Tourists are seeking “real thing” in other words an “authentic experience” but they also want evidence that these things are authentic (Stiebel, 2004). For this reason, authenticity requires careful interpretation in terms of place planners and managers. This may vary from elaborate multimedia displays to basic directional signs (Herbert, 1996). Nostalgia links to an emotional involvement with the past, the evocative power of objects and the need to escape a less meaningful present (Gentile and Brown, 2015). The emotional and intellectual relationship between the author and the reader also brings up literary awareness which is another important concept in terms of literary tourism. Literary awareness refers to the level of knowledge and interest in the author or his/her works.

Method

The aim of the study is to examine key concepts in terms of literary tourism through a personal experience of an actual place related to the author. For this purpose, autoethnographic approach was used in the study.

Alongside my personal experience, I conducted an interview with the museum official to gain information about the history, functioning and interpretation forms of the museum. During my experience I took only photos. After my visit I took notes on each section of museum by means of these photos. Then I began to write autoethnographic report about my literary tourism experience with the help of photos, notes and interview data by examining thoroughly in terms of important literary tourism concepts such as interpretation forms, authenticity, nostalgia, literary awareness and emotional connection with author.

As both the number of academic studies on literary places in Turkey is few and as literary tourism in general remains behind the other types of tourism, this cultural experience is crucial in mediating the development of concepts related to literary tourism.

Results

My admiration for Sait Faik is based on the last few years although I have read many of his stories in my education life. After reading more introductory articles about his life and memoirs about him, I began to look at him with a different eye and when I read his stories with this

perspective I realized Sait Faik's naive language, the sincerity in his narrative, the ingenuity of his narration about ordinary people in everyday life and his deep human love. It was at the same time that I have discovered Sait Faik in this real sense and I began an extensive research in the field of literary tourism. I conducted this research both as a literary tourist who admires Sait Faik and well-informed about his life and works and as a researcher who knows literary tourism characteristics and important elements in literary places that tourists seek.

On August 16, 2017 I went to İstanbul Burgazada for the first time to go to Sait Faik's house. When I entered Sait Faik's house, I went towards guest room which is "Number 1" on the left. This is also connected with an intermediate door with the dining room which is "Number 2". All the rooms in the house are numbered in this way. I realized that the general decoration of the museum adopts a very stylish and simple style as it is in these two rooms on the ground floor. There is not much objects in the museum and this simple design makes the museum more effective. The only message the museum wants to give to visitors is Sait Faik's life story. So, according to this aim, many objects have been left out of concept. Through this interpretation form, I made my visit without moving from the story of Sait Faik's life and without focusing on a different object which will lead to the breaking of my connection with him. I did not need a guide to accompany in the museum. Because all the information belonging to Sait Faik is presented on the big panels and under each of the exhibited documents, detailed explanations are written in Turkish and English.

Just as in every literary tourist, I had also doubts as to whether the objects at home were really the objects used by the author. However, I can say that many of features in this house are in a position to remove these doubts. The museum was opened very shortly after his death. So, it seems quite possible to hide and preserve the original objects. The museum official are underlined that all the objects exhibited are original.

The room that Sait Faik used as a bedroom and study room is a room that can emotionally influence every literary tourist who is a fan of the author like me. I can say that this is the most private room of the house in terms of nostalgia feeling. In other rooms on the same floor, important milestones of his life are exhibited through documents and personal objects. I had the opportunity to see the original documents and objects about these periods while reading the information about his life from the panels in these rooms. Personal objects such as identification card, cigarette box, glasses case, election certificate, pen rack are also exhibited which is very valuable in terms of authenticity and nostalgia.

The more a literary tourist knows the author's life and works, the more experience the literary tourist gets becomes different while visiting the house. The higher the level of literary awareness, the more likely the literary tourist establish an emotional connection with the author. In this respect, I see myself as a literary tourist with a high level of literary awareness because of my high level of interest in Sait Faik and knowledge about his works.

Conclusion

The most important result of the study is that the concepts of interpretation forms, authenticity, nostalgia, literary awareness, emotional connection with the author are related to each other for literary places but the most important concept is interpretation forms. The selected interpretation forms influence the other concepts positively or negatively and are determinative in the ultimate experience of literary tourists. Through selected interpretation forms, literary places that can present the authentic experience with evidences and documents meet the expectations of literary tourists. A literary place in which the real objects of the author are exhibited also provides nostalgia feeling and in this sense it is appealing to literary tourists in terms of witnessing a period. The actual literary places associated with the author should determine their interpretation decisions considering wishes and expectations of literary tourists and the elements that motivate them. The Sait Faik Abasıyanık Museum with its original design and decoration concept which focuses only on the message to be given, successfully presents the authenticity experience and feeling of nostalgia.

Another important result of the study is that the concept of literary awareness increases the quality of literary tourism experience. Thus, literary places should consider the motivations of literary tourists with higher literary awareness level in their interpretation decisions and anecdotes or memoirs which are relatively less publicly known about the author's life should be exhibited in the place. However, interpretation decisions should be made that provide information about the author's works or life story to literary tourists with lower literary awareness level or serendipitous tourists for the purpose of recognizing the author.

Keywords: Cultural Heritage, Literary Tourism, Sait Faik Abasıyanık, Autoethnography

1. Giriş

Ünlü bir kişiyle bağlantılı mekanlar kültürel miras sektörünün önemli bir bileşenidir (Smith, 2003). Özellikle yazarların doğduğu, yaşadığı ve çok iyi bilinen eserlerini kaleme aldıkları gerçek mekanlar birer kültürel miras unsuru olarak turistik destinasyonların önemli değerlerini oluşturmaktadır. Bu değerler orijinaline sadık kalınarak korunduğunda ve sürdürülebilirliği sağlandığında bulunduğu bölgenin turizm gelişimine katkı sağlamaktadır.

Dünya çapında turizm destinasyonlarının tanıtılması ve gelişiminde edebiyat bağlantısı önemli bir rol oynamaktadır (Busby ve Shetliffe, 2013). Başta İngiltere olmak üzere Avrupa'nın pek çok ülkesinde edebiyat turizmi, kültürel miras turizminin önemli bir türü olarak ilgi görmekte ve aynı zamanda bir araştırma alanı olarak da edebiyat turizmine odaklanan akademik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Edebiyat turizminin bu gelişimiyle ilgili olarak Müller (2006), edebi mekanların artık sadece yazarın eserlerinin geçtiği yerler ya da çalışma ortamlarının deneyimlenerek zenginleşme arayışının olduğu yerler değil, yerel ekonomiyi desteklemek için turizmi geliştirmeyi amaçlayan ve modern turistlerin ihtiyaçlarını karşılayan turistik çekicilikler haline geldiklerinden bahsetmiştir. Konuya Türkiye açısından bakıldığında, edebiyat turizmi açısından güçlü bir potansiyelin olduğu ancak hem bir kültürel miras turizmi türü olarak hem de bir akademik araştırma alanı olarak yeterince ön plana çıkmadığı söylenebilir. Edebiyatın turizmle ilişkisine odaklanan,

Türkiye'deki edebi mekanları araştırma alanı olarak seçen, edebiyat turizminde önemli kavramları ele alan ya da edebiyat turisti motivasyonlarını araştıran çalışmaların sayısı çok az bir düzeydedir.

Edebiyat turizminin farklı birçok türü bulunmaktadır. Bu çalışma yazarlarla bağlantılı gerçek mekanları içeren edebiyat turizmi türü kapsamındadır. Yazarlarla bağlantılı gerçek mekanları ziyaret eden edebiyat turistleri bu mekanlarda hayranı oldukları yazarlara dair izler bulma peşindedirler. Çalışmada otoetnografik yaklaşım kullanılarak gerçek bir edebi mekan deneyimi üzerinden edebiyat turizmi için önemli olan kavramların ve edebi mekanlarda olması gereken özelliklerin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle edebiyat turizmi kavramı ele alınmış, edebiyat turizmi türleri ve edebiyat turizminde ön plana çıkan kavramlar işlenmiştir. Daha sonra da bu kavramlar açısından bir edebiyat turistinin edebiyat turizmi deneyiminden elde edilen bulgular otoetnografik yaklaşımla sunulmuştur.

2. Kavramsal Çerçeve

Turizm endüstrisinin büyüyen ve önemli bir sektörü konumunda olan edebiyat turizmi, edebi bir eserin popülaritesi ya da bir yazarın prestiji nedeniyle yazarın eserlerine konu ettiği ya da kendisinin ilişkilendirildiği destinasyonlara ve mekanlara yapılan ziyaretlerle ortaya çıkan bir turizm türüdür (Busby ve Klug, 2001). Edebiyat turizminin hangi turizm türü içerisinde değerlendirilmesi gerektiğine dair literatürde farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda edebiyat turizminin miras turizmi kapsamında ele alındığı görülmüştür (Squire, 1996; Herbert, 2001; Smith, 2003). Bazı araştırmacılar ise edebiyat turizmini kültür turizminin bir türü olarak ele almaktadırlar. Robinson ve Andersen (2002) antropolojik ve sanatsal açıdan edebiyat turizminin kültür turizmi içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir: “Ziyaretçilerin ve turistlerin, mekanların kültürel mitolojilerinin bir parçası haline gelen insanlarla kültürel değerlerin belirleyicilerini keşfetme, tanımlama ve oluşturmalarını içerdiğinden antropolojik açıdan kültür turizminin bir alt çeşididir”. Öte yandan yaratıcı sanatlara dayalı bir turizm türü olduğu için sanatsal açıdan da edebiyat turizminin kültür turizminin bir türü olduğunu savunan yazarlar, sanatsal kültür turizmi olarak edebiyat turizminin farklı olduğunu, çünkü edebiyatın diğer sanat türleri gibi olmadığını öne sürmüşlerdir. Görsel sanatlar ve müziğin aksine edebiyat, okuyabilen ve yazarın sanatsal ve anlamsal kalıplar yaratmak için bir araya getirdiği sözcükleri ya da eserinde kullandığı geleneksel üslupları anlayabilen herhangi biri ile potansiyel olarak kişisel bir düzeyde bütünleşebilir. Bir başka deyişle, yazar ve okur sanatı paylaşmada birbirine yakındır, çünkü okur yazarın dünyasına kolaylıkla dahil olabilir. Esasen kültür turizmi ile miras turizmi birbirine çok yakın iki turizm türüdür. Hoppen vd. (2014) çalışmalarında bu iki türün arasındaki en temel farkın miras turizminin daha çok mekana dayalı bir turizm türü olması olarak belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise edebiyat turizmi kültür turizmi ve miras turizminin birleşiminden oluşan kültürel miras turizmi kapsamında bir niş turizm türü olarak ele alınmıştır.

Genel bir çerçeveden bakıldığında edebiyat turizmi, kültürün dahil olduğu birçok turizm çeşidiyle yakından ilişkilidir. Örneğin, yazarların mezarlarını ziyaret etmek de edebiyat turizmi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu, edebiyat turizminin hüznün turizmiyle yakın ilişkisi olduğunu göstermektedir. Çalışmalarında Tolic vd. (2009) Eugene Ionesco'nun; Brown (2016) ise Jean Paul Sartre ve Simone de Beauvoir'in mezarlarını ziyaret deneyimlerini otoetnografik yaklaşımla ele almışlardır. Edebiyat turizmi ile hüznün turizmi ilişkisini gösteren diğer bir örnek de dünyaca ünlü “Anne Frank'in Hatıra Defteri” kitabının yazarı Anne Frank'ın Amsterdam'da bulunan ve müze statüsünde faaliyet gösteren Anne Frank Müze Evi'dir. Bu müzeyi araştırma alanı olarak seçtikleri çalışmalarında Busby ve Devereux (2015) müze ziyaretçilerinin motivasyonları üzerinden edebiyat turizmi ile hüznün turizmi ilişkisini açıklamaya çalışmışlardır. Edebiyat turizminin etkinlik turizmi ile de yakın ilişkisi söz konusudur. Edebiyat festivalleri, edebiyat turizminin önemli bir ürünü olarak dünyanın birçok bölgesinde giderek artan etkinlikleri ifade etmektedir. Ülkemizde de edebiyat

festivallerinin sayıları her geçen yıl artmaktadır. Ülkemizdeki önemli edebiyat festivalleri arasında 2009 yılından beri uluslararası çapta düzenlenen İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali; İzmir Uluslararası Edebiyat Festivali, Orhan Kemal Edebiyat Festivali, Uluslararası İstanbul Şiir ve Edebiyat Festivali, Kara Hafta Polisiye Festivali sayılabilir. Edebiyat turizminin yakın olduğu bir diğer alan ise popüler kültürün de içinde yer aldığı medyadır. Busby ve Klug (2001) çalışmalarında edebiyat turizmini medyayla ilgili turizm başlığı altında film ve televizyon turizmiyle birlikte ele almışlardır.

Edebiyat turizminin kendi içinde birçok farklı türü bulunmaktadır. Literatür incelendiğinde, edebiyat turizmini sınıflandıran çeşitli çalışmalara rastlansa da bu konuyla ilgili en çok kabul gören çalışmanın Butler'in (1986) çalışması olduğu görülmüştür. Sonraki çalışmalar, edebiyat turizmini Butler'in sınıflandırmasını temel alarak değerlendirmişler ya da bu sınıflandırmaya yeni kategoriler eklemişlerdir. Butler, edebiyat turizmini dört kategoride değerlendirmiştir. Bu kategoriler şu şekilde sıralanabilir (Butler, 1986'dan aktaran Busby ve Klug, 2001):

1. *Gerçek mekanlara yapılan seyahatler:* Bir yazarın hayatıyla bağlantılı olan, genellikle yazarın doğduğu, yaşadığı, çalışma alanı olarak kullandığı ya da öldüğü evlere yapılan ziyaretleri ifade etmektedir.

2. *Kurgusal mekanlara yapılan seyahatler:* Yazarların eserlerine konu olan mekanlara yapılan ziyaretleri ifade etmektedir.

3. *Edebi figürlere hitap eden destinasyonlara yapılan seyahatler:* Bu kategori, destinasyon yöneticileri tarafından destinasyonun edebi figürler aracılığıyla pazarlama ve tanıtım çabalarının yoğun şekilde yapıldığı destinasyonlara seyahatleri ifade etmektedir.

4. *Bir yazarın ya da eserin popüleritesine dayanan destinasyonlara yapılan seyahatler:* Herhangi bir çaba olmaksızın tamamen bir yazarın ya da eserinin popüleritesine dayanarak turizmde ön plana çıkmış destinasyonlara yapılan seyahatleri kapsamaktadır.

Bu sınıflandırmaya beşinci edebiyat turizmi türü olarak gezi yazarlığını öneren Busby ve Klug (2001: 321) gezi yazarlığını, "mekanların ve insanların yeniden yorumlanarak geniş kitlelere iletilen bir araç" şeklinde tanımlamışlardır. Daha sonra başka bir çalışmada, Busby ve Laviolette (2006: 149) bu sınıflandırmaya altıncı edebiyat turizmi türü olarak film kaynaklı edebiyat turizmi türünü önermişlerdir. Film kaynaklı edebiyat turizmi, "bir destinasyona hem filmin izlenmesi hem de uyarlandığı edebiyat eserinin okunmasından kaynaklı geniş çaplı ilginin sonucu olan turizm türü" şeklinde tanımlanmıştır. Yedinci ve sekizinci edebiyat türünü Mintel (2011) edebiyat turizmi ile ilgili yayınladığı raporda önermiştir. Mintel'in önerdiği bu türler *Edebiyat Festivalleri* ve *Kitapçı Turizmi* türleridir. Mintel'in raporunda edebiyat festivallerinden özellikle İngiltere'de sayılarının her geçen yıl arttığı, katılımcıların yazarlarla ya da diğer ünlülerle etkileşim kurabildikleri ve yazarların eserlerini tanıtılabildikleri etkinlikler şeklinde bahsedilmiştir. Sekizinci turizm türü olan kitapçı turizmi ise turistlerin bir destinasyonu ziyaretlerinde o bölgeye özgü rehber kitaplar, haritalar gibi unsurlar için ya da yerel yazarlar tarafından yazılan kitaplar için yerel kitapçıları ziyaret etmeleridir (Mintel, 2011'den aktaran Hoppen vd., 2014). Edebiyat turizminin sekiz türü Tablo 1'de gösterilmektedir.

Turkish Studies

Tablo 1. Edebiyat Turizmi Türleri

1. Gerçek mekanlara yapılan seyahatler	Butler (1986)
2. Kurgusal mekanlara yapılan seyahatler	
3. Edebi figürlere hitap eden destinasyonlara yapılan seyahatler	
4. Bir yazarın ya da eserin popüleritesine dayanan destinasyonlara yapılan seyahatler	
5. Gezi yazarlığı	Busby ve Klug (2001)
6. Film kaynaklı edebiyat turizmi	Busby ve Laviolette (2006)
7. Edebiyat festivalleri	Intel (2011)
8. Kitapçı turizmi	

Bu çalışma edebiyat turizminin birinci türü olan yazarla bağlantılı gerçek mekanlar kategorisinde yer almaktadır. Yazarlarla bağlantılı olan mekanlar ziyaretçiler için çeşitli çekicilik unsurları oluşturabilmektedir. Bu mekanlar yazarların kişisel hayat hikayelerine içsel bir ilgi duyan kişileri çekmektedir. Bu mekanlara yapılan ziyaretler, hayranlık duyulan kişilerle sıkı ilişkisi olan mekanlarla bağlantıya geçmeyi, bu kişilerin eşyalarını ya da hatıratını görmeyi ve belki onlara dokunmayı sağlamakta ve ortam bu tür temasların deneyimsel kalitesini artırmaktadır. Ayrıca bu mekanlar sadece yazarların hayatlarıyla bağlantılı olan yerler değil aynı zamanda eserleriyle de bağlantılı olan yerlerdir. Gerçekle kurgunun bu birleşimi, bu mekanlara özel bir anlam yüklemektedir (Herbert, 1996). Yazarın doğduğu ya da yaşadığı ev gibi özellikli bu mekanlar ya da yazar tarafından yaratılan veya yazarın hayatıyla bağlantılı bütün alanlar, edebiyat tutkunu için oldukça önemlidir ve bir ziyareti hak eder. Yazar evleri, evsel mekanların bir samimiyet ve aşinalık duygusu uyandırmasından dolayı özellikle dikkat çekmektedir. Yazının soyut niteliği belki de çelişkili bir biçimde edebiyat turizmi içerisinde evsel mekanın çekiciliğini teşvik eder. Edebiyat turisti için belki de bu yeteneğin çalıştığı küçük sıradan bir masayı ya da uykusuzluk çektiği rahatsız görülen bir yatağı görmek ilham verici olabilir (Stiebel, 2007). Robinson (2002), yazar evlerinin birçok pazara hitap ettiğini ve tartışmasız bir şekilde en güçlü turizm kaynağı olduğunu ileri sürmüştür.

İlgili literatür incelendiğinde yazarla bağlantılı gerçek mekanlara ilişkin birçok çalışmaya rastlanmıştır. Bu yazarlar arasında; Dylan Thomas, Jane Austen (Herbert, 2001); John Milton (Santesso, 2004); Robert Burns (Bhandari, 2008); Mary Russell Mitford (Booth, 2008); Honoré de Balzac (Petroman vd., 2008); Vladimir Nabokov, Alexander Pushkin (Wallace, 2009); Virginia Woolf (Robertson ve Radford, 2009); Lord Byron (Busby ve Shetliffe, 2013); Anne Frank (Hartmann, 2013; Busby ve Devereux, 2015) ve Gabriele D'Annunzio (Gentile and Brown, 2015) yer almaktadır.

Gerçek mekanlara yönelik yapılan edebiyat turizminde bazı önemli kavramlar söz konusudur. Bunlar arasında otantiklik, nostalji, yorumlama, metalaştırma, edebi farkındalık, yazarla duygusal bağlantı kurma gibi kavramlar sayılabilir. Bu kavramlar birbirleriyle bağlantılı kavramlar olmakla birlikte ziyaretçiler açısından yazarla ilişkili gerçek edebi mekanlarda otantiklik arayışının en başta geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Otantikliğin turizmle ilgisini ilk kez MacCannell (1975) ortaya koymuştur. MacCannell'e göre, turistler gündelik yaşamlarıyla ilişkilendirilen unsurlardan ziyade daha derin deneyim gereksinimleriyle güdülenmektedirler. Turistler, kültürel turistik üreticiler tarafından sahnelenen otantik unsurları ve alanları bulmaya çalışan maceraseverlerdir (MacCannell, 1975'ten aktaran Fawcett ve Cormack, 2001: 688). Turistler, "gerçek olanı" bir başka deyişle otantik bir deneyimi aramaktadırlar ancak bununla birlikte bu unsurların otantik olduğuna dair bazı kanıtlar da istemektedirler (Stiebel, 2004). Bu nedenle otantiklik, edebi mekanlarda mekan planlayıcıları ve yöneticileri açısından dikkatli bir yorumlamayı gerektirmektedir. Tüm edebi mekanlarda olduğu gibi yazarla ilişkili gerçek mekanlarda da

yorumlama hayati bir unsurdur. Bu, özenle hazırlanmış multimedya gösterimlerden temel yönsel işaretlere kadar geniş bir yelpazede karşımıza çıkabilmektedir. Her mekan biçimler ve verilmek istenen mesajlar açısından tutundurma ve yorumlamada seçimlerle karşılaşmaktadır. Yorumlamanın ekonomik ve kültürel amaçları söz konusudur. Yorumlama ziyaretçi çekmek suretiyle para kazanmak gibi ekonomik düşüncelere dayanabildiği gibi yazar ya da eserleri hakkında bilgiyi artırmak ve anlaşılmasını sağlamak gibi kültürel düşüncelere de dayanabilmektedir (Herbert, 1996). Fawcett ve Cormack (2001) çalışmalarında üç yorumlama biçiminden bahsetmişlerdir. Bunlar, yenilikçi, akılcı ve eklektik yorumlama biçimleridir. Yenilikçi yaklaşım, şıklığı ve stilin sadeliğini ve otantik ya da gerçek bir geçmiş için nostaljiyi öne süren bir yaklaşım biçimidir. Bu yorumlama biçimi, belirsizliğe yer vermeyen gerçek bir turistik yorumlamayı getirmektedir. Akılcı biçim, bürokratik olarak onaylanmış birtakım yorumların ayrılması ve kanalize edilmesi için son derece bilinçli bir planı belirtir. Daha çok mekan yöneticilerinin kendi hayal güçleri doğrultusunda turistleri davet ettikleri kurguyla ilişkili edebi mekanlarda tercih edilen bir yorumlama biçimidir. Eklektik biçim ise yapılandırılmamış, çok yönlü ve pek çok turistik yorumları davet eden bir biçimi göstermektedir. Bu yorumlama biçiminin kullanıldığı edebi mekanlarda kurguyla gerçeğe bir arada yer verilmektedir.

Yazarla ilişkili gerçek mekanlarda otantiklikle birlikte aranan diğer kavramlar da nostalji ve yazarla kurulan bağlantıdır. Gentile ve Brown (2015), edebiyat turistlerinin motivasyonlarını ele aldıkları otoetnografik çalışmalarında edebiyat turistlerinin motivasyonlarının nostalji ve kaçış gibi itici faktörler aracılığıyla güçlü bir biçimde etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır. Nostalji geçmişle duygusal bir ilişki, nesnelere hatırlatıcı gücü ve daha az anlam içeren günümüzden kaçışla bağlantılıdır. Yazarların çalışmalarından ortaya çıkan bir diğer motivasyon da yazarla okuyucu arasındaki duygusal ve entelektüel ilişkidir. Bu ilişki de edebiyat turizmi açısından bir diğer önemli kavram olan edebi farkındalığı gündeme getirmektedir. Edebi farkındalık, edebiyat turizmine konu olan yazar ya da eserlerle ilgili olarak ziyaretçilerin bilgi ve ilgi düzeyine işaret etmektedir. Bu konuya ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde edebiyat turistlerinin yazara ve evin bulunduğu konuma göre değişen farklı edebi farkındalık düzeylerine sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmalardan birinde Herbert (2001) iki örnek olay incelemesi gerçekleştirmiş ve Jane Austen ile bağlantılı edebi mekanda turistlerin yazarın eserlerine olan hakimiyetinden dolayı edebi farkındalıklarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılırken, Dylan Thomas ile bağlantılı mekanda yazarın edebi eserlerine karşı bilgi düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkarılmıştır. Başka bir çalışmada Busby ve Shetliffe (2013) şair Lord Byron'un yaşamış olduğu Newstead Abbey'de bir çalışma gerçekleştirmişler ve buraya gelen turistlerin şaire karşı edebi farkındalıklarının oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte edebiyat turistlerinin milliyetleri, ikametleri, meslekleri ve eğitim düzeylerinin edebi farkındalık düzeylerini etkilediği ortaya çıkarılmıştır. Örneğin, profesyonel ve yönetimle ilgili mesleklerdeki turistlerin daha ciddi bir edebiyat bilgisi olduğuna ulaşılırken, öğrencilerle karşılaştırıldığında emeklilerin daha yüksek bir edebi farkındalık düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

3. Yöntem

Araştırmanın amacı, yazarla ilişkili gerçek bir mekana ilişkin kişisel bir deneyim aracılığıyla edebiyat turizmi açısından önemli kavramları incelemektir. Araştırmada bu amaçla otoetnografik yaklaşım kullanılmıştır.

Başlangıçta kendi halkının kültürel çalışmaları olarak tanımlanan otoetnografi terimi, günümüzde etnografik ve otobiyografik niyetleri birleştirmeyi amaçlayan belirli bir yazı biçimini ifade etmektedir. Otoetnografik bir yaklaşım belirlemenin amacı, hem özneyi (bilen) hem de nesneyi (incelenmekte olan) eşzamanlı olarak gözlemlemektir (Schwandt, 2007: 16). Birincil veri olarak araştırmacının kişisel deneyimlerini kullanan otoetnografinin amacı, sosyal bilimlere perspektifinden

bakıldığında, sadece kişisel hikayeleri anlatmak değil, araştırmacının kişisel deneyimleri aracılığıyla sosyal olgulara ilişkin kavrayışların geliştirilmesidir (Chang, 2013: 108).

Otoetnografiyle etnografi arasında benzerlikler ve farklılıklar söz konusudur. Etnograflar gibi otoetnografi yapanlar da veri toplamak, bu verileri analiz etmek, yorumlamak ve raporlar üretmek suretiyle sistematik olarak benzer bir araştırma süreci takip ederler. İkinci olarak, otoetnograflar da etnograflar gibi analiz ve yorum yoluyla kültürel bir kavrayışa ulaşmaya çalışırlar. Bir diğer özellik, otoetnografiyi etnografiden ayırmaktadır. Otoetnografi yapanlar birincil veri olarak kendi kişisel deneyimlerini kullanmaktadırlar (Chang, 2008: 48). Ancak otoetnografi yaklaşımı sadece kişisel deneyimlerin anlatılmasından fazlasını ifade etmektedir. Bu yaklaşım, birden fazla delil kaynağına dayanan bilimsel ve meşru raporlar üretmektedir. Bir başka deyişle otoetnografik çalışmalarda yalnızca araştırmacının kişisel görüşleri yer almaz, bu görüşler aynı zamanda bu görüşleri onaylayan başka verilerle desteklenmektedir. Veri toplama yöntemleri arasında görüşme, katılımcı gözlem ya da belgeler ve eserler gibi ikincil kaynaklar yer almaktadır (Duncan, 2004: 31).

Brown (2016) bir otoetnografik çalışma üretme sürecinin nispeten daha açık olduğunu ileri sürmüştür. Araştırmacılar raporlarını yazarken başlangıç noktası olarak kendi deneyimlerini kullanırlar. Araştırma sürecinde günlük tutabilirler, notlar alabilirler, deneyim esnasında fotoğraf çekebilirler ve hatırlatıcı olması açısından belgelerden yararlanabilirler. Benzer şekilde Chang (2008) otoetnografinin metodolojik olarak araştırmacı dostu bir yöntem olduğunu öne sürmüştür. Bu yöntem araştırmacılara başlangıçtan itibaren birincil veri kaynaklarına çok kolay erişme olanakları sunmaktadır, çünkü veri kaynağı araştırmacının kendisidir. Aynı zamanda okuyucu dostu bir yöntemdir. Kişisel olarak ele alınmış, merak uyandıran yazı stili geleneksel akademik yazı stiline göre okuyuculara çekici gelmektedir.

Bu otoetnografik çalışmada müzeyi ziyaretim esnasındaki kişisel deneyimlerimin yanı sıra bu deneyimden topladığım verileri desteklemek için müze yetkilisiyle müzenin tarihi, işleyiş ve yorumlama biçimi gibi konularda bilgi almak için bir görüşme gerçekleştirdim. Deneyim esnasında sadece fotoğraf çektim, ziyaretimin ardından raporu yazmaya başlamadan önce bu fotoğraflardan yararlanarak müzenin sırasıyla her bölümüyle ilgili notlar aldım. Daha sonra bu fotoğraflardan ve notlardan yararlanarak yaşadığım bu edebiyat turizmi deneyimini, yorumlama biçimi, otantiklik, nostalji, edebi farkındalık, yazarla bağlantı kurma gibi edebiyat turizmi için önemli kavramlar açısından irdeleyerek raporu yazmaya başladım. Çalışmada, otoetnografik araştırmaların birçoğunda olduğu gibi birinci kişi ağzından anlatımı tercih ettim.

Hem Türkiye'deki edebi mekanlara dair akademik çalışmaların sayıca çok az olması hem de genel olarak edebiyat turizminin diğer turizm türlerine göre geri planda kalmış olması nedeniyle anlattığım bu kültürel deneyim, otoetnografi yönteminin de amacına uygun olarak, edebiyat turizmine ilişkin kavramların gelişmesine aracılık etmesi açısından önem taşımaktadır.

4. Bulgular

4.1. Sait Faik'in Evine Doğru

Sait Faik Abasıyanık Türk Edebiyatı'nın önemli yazarlarından biridir. 1906 Adapazarı doğumlu yazarın Medar-ı Maişet Motoru ve Kayıp Aranıyor adlı iki adet romanı ile Şimdi Sevişme Vakti adlı bir adet şiir kitabı olsa da Sait Faik denildiğinde akla ilk olarak onun öyküleri gelir. Öykü kitapları; Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Havuz Başı, Son Kuşlar, Alemdağ'da Var Bir Yılan ve Az Şekerli'dir. Sait Faik Milli Eğitim tarafından da çok okutulan bir yazar olmasından dolayı herkesin eğitim-öğretim dönemi boyunca kendisi ya da öyküleri hakkında az çok bilgi sahibi olduğu bir yazardır.

Çocukluğumdan itibaren eğitim-öğretim hayatımda birçok hikayesini beğenerek okumama rağmen Sait Faik kalemine olan hayranlığım son birkaç yıla dayanmaktadır. Kendisinin hayatını daha yakından tanıtıcı yazıları ve anıları okuduktan sonra ona farklı bir gözle bakmaya başladım ve öykülerini bu gözle yeniden okuduğumda Sait Faik'in naif dilinin, öykülerindeki samimiyetin, günlük hayatın içindeki sıradan insanları anlatışındaki ustalığının ve derin insan sevgisinin farkına vardım.

Sait Faik'i bu gerçek anlamda keşfedişim ile edebiyat turizmi alanında geniş çaplı bir araştırma yapmaya başlamam aynı zamanlara rastlamıştır. Bir yandan akademik bir çalışma için edebiyat turizmi alanında yayınlanmış uluslararası araştırmaları, bir yandan da Sait Faik'in öykülerini okurken bu çalışmanın fikri de kendiliğinden ortaya çıkmış oldu. Önceki bölümlerde değindiğim gibi, edebiyat turizmindeki önemli konulardan biri de edebi farkındalıktır. Bu çalışmayı hem Sait Faik'in kalemine hayran, onun hayatı ve eserleri hakkında yeterli donanıma sahip bir edebiyat turisti hem de edebiyat turizminin özelliklerini bilen, edebi mekanlarda önemli olan ve edebiyat turistlerinin aradığı çeşitli unsurlar hakkında fikri olan bir araştırmacı olarak gerçekleştirdim.

Sait Faik Abasıyanık'ın evine gitmek için 16 Ağustos 2017 tarihinde ilk kez geldiğim Burgazada'da iskeleden çıktığım anda meydanda bulunan birçok tabela beni karşılıyor. Bu tabelalardan Sait Faik Abasıyanık Müzesi'ne ait tabelayı bulduktan sonra, tabelanın gösterdiği tarafa yönelip masalsı Burgazada sokaklarına giriş yapıyorum ve Sait Faik'in yürüdüğü yollarda yürümeye başlıyorum. Burgazada sokaklarının sakinliği, tarihi evleri ve evlerden sokaklara taşan rengarenk çiçeklerin eşliğinde yürürken başlangıçta yolumu kaybetsem de karşıma çıkan birkaç farklı Sait Faik Abasıyanık Müzesi tabelasının yardımıyla evi bulmam zor olmuyor. Bahçe kapısından içeri girer girmez Sait Faik'in oturan bir heykeliyle karşılaşıyorum ve "hoş geldin" diyor adeta. Bu evin geçmişi hakkında biraz ön bilgim vardı ama eksik taraflarını da görüşme yaptığım evin yetkilisinin verdiği bilgilerle tamamlıyorum. Bu ev 1938 yılında bir Rum aileden Sait Faik Abasıyanık'ın babası tarafından satın alınmış. Babası aynı yıl vefat ettiğinden bu evde daha çok Sait Faik annesi ile birlikte yaşamış. İstanbul Şişli'de başka bir evi de olduğundan, Sait Faik önceleri bu eve yazları uğramış ancak hayatının son dönemlerinde sağlık problemlerinden dolayı sürekli olarak adadaki bu evde yaşamaya başlamış ve adayı öykülerine ince ince işlemiş. Sait Faik hayatının son yıllarında bir gün Darüşşafaka okullarından birine gitmiş ve orada derslerine girdiği öğrenciler tarafından çok iyi, sıcak bir şekilde karşılanmış. Buna çok memnun olan Sait Faik, yaşadığı bu deneyimi annesine anlatırken mal varlıklarının Darüşşafaka'ya bağışlanabileceğine ilişkin fikrini ileri sürmüştü. Annesi bu beyanı vasiyet olarak kabul etmiş ve oğlunun ölümünden sonra evi herkese açık, ücretsiz müze olması koşuluyla Darüşşafaka Cemiyeti Derneği'ne bağışlamış. Ben de Makbule Abasıyanık'ın vasiyeti üzerine ücretsiz gezeceğim bu üç katlı evin girişteki basamaklarını çıkıp kapıyı aralıyorum ve Sait Faik'in dünyasına giriş yapıyorum.

4.2. Müzenin Yorumlama Biçimi

Sait Faik'in evine giriş yaptığımda sol taraftaki odaya yöneliyorum. Öncelikle buraya yönelmemin sebebi buranın "1 – Misafir Odası" şeklinde adlandırılmış olmasıdır. Burada oldukça şık ve sade bir tarzda dekore edilmiş bir odayla karşılaşıyorum. Misafir odası olarak kullanılan bu oda, 2 No'lu Yemek Odası ile bir ara kapıyla bağlantılı durumda bulunuyor. Alt kattaki bu iki odanın duvarlarında Sait Faik'in hayatında önemli etkileri olan ve çoğunu okuyucularının da tanıdığı ünlü kişilerle olan anıları ve fotoğrafları büyük panolarda sergilenmiş. Böylece evde gezilen ilk odada Sait Faik'in hayatının tam ortasına girerek yaşam öyküsünün en renkli anılarıyla karşılaşıyorum. Bu anlamda müze bu yorumlama biçimiyle çok önemli bir şeyi başarıyor ve edebiyat turistini ilk andan yakalayarak Sait Faik'in hayatına çekiyor.

Alt kattaki bu iki odada olduğu gibi Sait Faik Abasıyanık Müzesi'nin genel dekorasyonunda oldukça şık ve sade bir tarz benimsendiğini görüyorum. Müzede karmaşık bir eşya yığını yok ve bu sade tasarım müzeyi daha etkin kılıyor. Görüşme yaptığım müze yetkilisinden müzenin gelen ziyaretçilere vermek istediği tek mesajın, Sait Faik'in yaşam öyküsü olduğunu öğreniyorum. Dolayısıyla müze tasarlanırken kullanılan tümü orijinal olan eşyalar ile sergilenen belgeler sadece Sait Faik'in yaşam öyküsünü aktarma amacına uygun olarak seçilmiş ve bu amaçla evdeki pek çok eşya da konsept dışı bırakılmış. Özellikle annesi Makbule Abasıyanık'ın bu evde daha uzun süre yaşadığı göz önüne alınacak olursa evdeki ona ait pek çok eşyanın sergilenmediği anlaşılmaktadır. Seçilen bu konseptin aslında Makbule Abasıyanık'ın "*sadece oğlum anlatılsın*" şeklindeki vasiyetine dayandığını öğreniyorum. Tercih edilen bu yorumlama biçimi edebi mekanlar için oldukça başarılı bir seçim, çünkü eğer tüm eşyalar yazarla bağlantısı olduğu ya da nostalji hissi uyandırdığı gerekçesiyle sergilenmiş olsaydı çok sayıda eşya bir etnografya müzesini çağrıştıracak ve bu edebi mekan asıl amacından uzaklaşmış olacaktı. Sait Faik Abasıyanık Müzesi'nin sadece yazara odaklanarak bir edebiyat turistinın yazarı tanıma, anlama ve onunla bağlantı kurma motivasyonuna uygun bir şekilde tasarlandığını rahatlıkla söyleyebilirim. Evin farklı odaları arasında geçiş yaparken Sait Faik'in yaşam öyküsünden çıkmadan ve zihnim onunla kurduğum bu bağlantının kopmasına neden olacak farklı bir objeye odaklanmadan müze ziyaretimi gerçekleştiriyorum.

Müzeyi gezerken bir rehberin eşlik etmesine ihtiyaç duymuyorum ve sonradan müze yetkilisinden de bireysel ziyaretçilere rehberlik hizmeti verilmediğini ancak istenildiği takdirde gruplara bu hizmetin sunulduğunu öğreniyorum. Müzede Sait Faik'e ait bilgiler büyük panolarda sunulmuş ve her oda numaralanıp adlandırıldığı gibi sergilenen her belgenin altına da o belgenin ne olduğu Türkçe ve İngilizce dillerinde ayrıntılı bir şekilde yazılmış. Dolayısıyla bir edebiyat turisti olarak evi gezdiğim sırada herhangi bir soru sormaya gerek duymadan yazarla baş başa kalma imkanı buluyorum.

4.3. Otantiklik ve Nostalji

Bir edebiyat turistinın edebi bir mekanda aradığı en önemli özelliklerden biri olan otantiklik açısından Sait Faik Abasıyanık Müzesi evin pek çok alanında beklentilerimi karşılıyor. Evin, yazarın hayatının bir kısmını geçirdiği gerçek ev olduğunu ziyaretim öncesinde biliyor olmam evin içindeki eşyaların otantikliği açısından da beklentimin yüksek olmasına neden oluyor. Her edebiyat turistinde olduğu gibi bende de evi gezerken evdeki eşyaların gerçekten yazarın yaşadığı zaman kullanılan eşyalar olup olmadığı konusunda şüpheler yok değildi. Bu tür şüpheler ölümünün üzerinden yıllar geçmiş bir yazarın evini gezen her edebiyat turisti için – aksi belirtilse bile – oldukça doğal şüphelerdir. "*Bu masa gerçekten yazarın çalıştığı masa mı?*", "*O hikayeleri gerçekten bu kaleme mi yazdı?*", "*Bu masada mı yemek yiyorlardı?*" şeklindeki sorular yazar evlerini gezen edebiyat turistlerinin zihinlerinde sürekli dolaşıp durmaktadır. Ancak bu evdeki pek çok özelliğin bu şüpheleri ortadan kaldıracak nitelikte olduğunu söyleyebilirim. Her şeyden önce Sait Faik'in 1954'e kadar yaşadığı bu ev, ölümünden çok kısa bir zaman sonra ve annesi halen hayattayken 1959 yılında müze olarak açılmış. Dolayısıyla orijinal eşyaların saklanması ve korunması oldukça mümkün görünüyor. Ölümünden 50-60 yıl sonra yazarın anısını yaşatmak için açılmış olan bir müze evde sergilenen eşyaların gerçek olup olmadığı konusundaki şüpheler son derece haklıdır, ancak Sait Faik Abasıyanık Müzesi bu açıdan oldukça şanslı bir konumda bulunuyor. Misafir odasındaki oturma gruplarının ya da yemek odası takımlarının dönemin özelliklerini yansıtan mobilyalardan oluşması ya da yatak odasındaki yatağın üstünde sergilenen pijamasının yakasındaki sararma izleri, yatağın altında bulunan eski ayakkabılar otantiklik konusundaki şüphelerimin ortadan kalkmasını sağlıyor. Sonradan görüştüğüm müze yetkilisi de sergilenen tüm eşyaların orijinal olduğunun altını çiziyor.

Sait Faik'in yatak odası ve çalışma odası olarak kullandığı oda, benim gibi yazarın hayranı olan her edebiyat turistini duygusal olarak etkileyebilecek bir oda. Odanın kapısında durup odayı ilk

gördüğümde, bir öyküsünden evdeki odasıyla ilgili okuduğum ancak o an tam olarak hatırlayamadığım bazı satırlar beliriyor zihnimde. Odanın içine girdiğimde ise Semaver kitabındaki “Şehri Unutan Adam” öyküsündeki bu satırlarla duvarda karşılaşıyorum.

“Ayakucuma düşüp kırılan neşemi gözlerimle topladım. Ters yüzüne evime dönüp odama kavuştum. Dört duvar, bir pencere, bir valiz içinde birkaç kitap ve bir demir karyola... Hasılı mukaddes bir hapisane olan odamda düşünmeden, hatta okumadan gezindim durdum.” (Semaver, s. 64)

Bu odanın yaşattığı nostalji hissi bakımından da evin en özel odası olduğunu söyleyebilirim. Çünkü bu oda, Sait Faik'in kişisel dünyasına açılan oda aynı zamanda. Yatağın üzerinde sergilenen yakası sararmış pijaması, hastalığı döneminde kullandığı sıcak su torbası, başucunda duran sürahisi, çalar saati, yatağın altında duran eskimiş ayakkabıları, yatağın karşısındaki çalışma masası, masada bulunan karalama kağıtları ve hayranı olduğu yazarlara ait kitaplar ile Sait Faik'in kişisel dünyasına tanıklık eden bu oda yaşanmışlık hissini son derece başarılı bir biçimde aktarıyor.

Yazarın bu kişisel alanından ayrılıp aynı kattaki diğer iki odaya yöneldiğimde ise bu kez Sait Faik'in kişisel eşyaları, fotoğrafları ve belgeler aracılığı ile 1906'da başlayan hayatının önemli dönüm noktalarına tanıklık etme şansı buluyorum. “Sait Faik Abasıyanık'ın Yaşam Öyküsü I” ve “Sait Faik Abasıyanık'ın Yaşam Öyküsü II” olarak adlandırılmış bu odalarda, bir yandan panolardan hayatının önemli noktalarına dair bilgileri okurken bir yandan da odadaki camlı bölmelerden bu dönemlere ilişkin belgeleri görme imkanı var. Örneğin, 1928'de Bursa Erkek Lisesi'nden mezun olduğunu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydığını yaptırdığını okuduktan sonra, camlı bölmede Bursa Erkek Lisesi diplomasını ve İstanbul Üniversitesi kimlik kartını görüyorum. Başka bir örnek olarak, panoda 1931 yılında Grenoble Üniversitesi'ne yazılmadan önce Fransızcasını iletirmek için Champollion Lisesi'nde Fransızca derslerine gittiğini okuduktan sonra camlı bölmede sergilenen eşyalar arasında bu lisede kullandığı okul defterini görüyorum. Bunların dışında bu odalarda otantiklik ve nostalji açısından oldukça değerli olan yazarın ajandası, seçmen kartı, TCDD indirim kartı, sigara kutusu, gözlük kabı, zarf açacağı, tespihi, yazı takımı, kalemligi gibi kişisel eşyaları da sergileniyor.

Evde tercih edilen yorumlama biçiminden dolayı odalarda kullanılan eşyalar orijinal olsa da evin gezdiğim bazı odalarının eski hallerine dair sunulan bilginin eksik oluşu gerçek bir ev hissinden biraz uzaklaşmama neden oluyor. Örneğin yaşam öyküsünün belgelendiği odalar ya da kitap odası olarak düzenlenen odalar Sait Faik ve annesi yaşarken nasıl bir haldeydi ve ne amaçla kullanılıyordu? Ya da örneğin evin mutfağı neredeydi? Buranın artık müze statüsünde hizmet veren bir mekan olduğunun bilincinde olmama rağmen, bu odaların orijinal hallerine dair bilgiler ve varsa fotoğrafların da bulunmasının bu eksikliği giderebileceğini düşünüyorum. Ancak bu hisse evi gezerken değil, sonradan tekrar düşündüğümde kapıldığımı da belirtmem gerekir, çünkü ev gezilirken bu negatif düşüncelere fırsat vermeyecek kadar etkileyici bir güzelliğe sahip.

4.4. Edebi Farkındalık ve Yazarla Bağlantı

Edebiyat turizminde ön plana çıkan konulardan biri olan edebi farkındalık, yazara ilişkin genel bilgi ve ilgi düzeyini gösteren bir kavram olarak ifade edilmektedir. Bir edebiyat turisti yazarın hayatı ve eserleri hakkında ne kadar fazla bilgi sahibiyse, evi gezerken yaşayacağı deneyim de o ölçüde farklılaşmaktadır. Edebi farkındalık düzeyi ne kadar yüksek olursa, edebiyat turistinin yazarla duygusal bir bağlantı kurması da o ölçüde mümkün olacaktır. Bu açıdan müzeyi gezerken kendimi Sait Faik'e olan ilgi düzeyimin ve eserleri hakkındaki bilgi düzeyimin yüksek oluşundan dolayı edebi

farkındalığı yüksek bir edebiyat turisti olarak görüyorum. Müzeyi gezerken panolardaki yazıları tek tek okuyorum ve panolarda anlatılan anekdotların bir kısmını daha önceden bildiğimden o anekdotlara ilişkin objeleri orada görmek farklı bir deneyim yaşamama, sanki o olayın bir tanığıymışım gibi hissetmeme sebep oluyor. Örneğin, evin ilk gezdiğim misafir odasında duvarda Bedri Rahmi Eyüpoğlu imzalı bir tablo bulunuyor. Bu tablo Bedri Rahmi tarafından “*Mercan Usta'nın yüzü suyu hürmetine Sait Faik'e*” şeklinde imzalanmış bir tablo ve yanında da tablonun hikayesi anlatılıyor. Mercan Usta boyacılık yapan gerçek bir karakter ve Bedri Rahmi ile Sait Faik'in dostluğunun pekişmesinde etkili olduğu Bedri Rahmi tarafından dile getirilmiştir. Sait Faik, “*Son Kuşlar*” kitabı çıktığında Bedri Rahmi'nin atölyesine giderek kitabı imzalar ama aynı zamanda Bedri Rahmi'nin masada duran kitaplarından birini alarak ondan da imza ister. Kitapları karşılıklı imzalayıp birbirlerine uzattıklarında ikisi de hayretle aynı şeyi yazdıklarını görürler kitabı imzalarken: “*Mercan Usta*”. Bunun üzerine Bedri Rahmi Mercan Usta'nın resmini çizerek, bir testiyle birlikte Sait Faik'e hediye eder. Müzede tablonun altında bu testi de sergilenmekte ve Bedri Rahmi'nin imzası okunmaktadır. Sait Faik aynı zamanda çoğu öyküsünde olduğu gibi “*Gün Ola Harman Ola*” adlı öyküsünde de gerçek bir karaktere yer vererek Mercan Usta'yı anlatmıştır. Bu öyküyü ve bu anıyı bilen birinin evdeki bu odayı gezerken yaşayacağı deneyim ile öyküyü bilmeyen, anıyı evde okuyan ya da belki de okumadan geçip giden birinin edebi mekanda aynı deneyimi yaşamaması şüphesiz mümkün değildir.

“Canım Mercan Ustam! Ellerinden hürmetle öperim. Biz de bir zanaat ehliyiz: Yazı yazıyoruz a. Ne Mercan Usta'ya, ne kilimleri dokuyan ellere, ne yazmaları boyayanlara, ne kalıpları dökenlere, ne çeşimbülbülleri üfleyenlere saygı duyduk. Saygı duymadık da ne oldu? Dünyayı birbirine kattık işte... Sofralarımızı, kapılarımızı, gönlümüzü kapadık. Kapadık da ne ettik? Dünyayı birbirine kattık.” (Son Kuşlar, s. 46)

Görüşme gerçekleştirdiğim müze sorumlusuna bu konuyla ilgili olarak gelen turistlerin daha çok Sait Faik'i bilen, eserlerini okumuş kişilerden mi yoksa adaya gelmişken burayı da gezelim diyen tesadüfi turistlerden mi oluştuğunu soruyorum. Bunu oranlamanın zor olduğunu ancak Sait Faik'in özellikle okullarda çok okutulan bir yazar olmasından dolayı en azından birkaç öyküsünü bilen kişilerin çoğunlukta olduğunu belirten yetkili, bu durumun müze için de bir avantaj olduğunu ekliyor. Müzeyi gezdiğim sırada panoların başında dakikalarca dururken, belgeleri tek tek incelerken ve fotoğraflarken birkaç ziyaretçinin hızlı bir şekilde müzeyi gezdiklerine şahit oluyorum.

Edebi farkındalık düzeyiyle edebiyat turistlerinin yazarla duygusal bağlantı kurma motivasyonu arasındaki doğrusal ilişki benim açımdan evin pek çok noktasında ortaya çıkıyor. Zaten edebi farkındalık düzeyi düşük olan tesadüfi turistlerin yazarla bağlantı kurmak gibi bir motivasyonları olmadığı da çok net bir biçimde söylenebilir. Bu konuyla ilgili olarak bir diğer obje de hayatının son dönemlerine ait belgelerinden birinde karşıma çıkıyor. Ara Güler'in kendisiyle ilgili anılarından bahsettiği bir yazıda, Sait Faik'in Fransa'ya gitmek için yaptığı pasaport başvurusunda kendisine mesleğinin ne olduğunun sorulduğuna, Sait Faik'in de bunun üzerine “*yazarım*” şeklinde cevap verdiğini anlatır. Başvuruyu alan kişi ise, yazar olduğuna dair bir belge getirmesini ister Sait Faik'ten ancak Sait Faik bir türlü bu şekilde bir belge sunamadığından pasaporttaki ilgili kısma “*San'atı: Yok*” şeklinde yazılır. Bu anıyı ilk okuduğumda Sait Faik gibi Mark Twain Derneği üyeliğine de seçilmiş bir yazar için bu şekilde bir hükmün yazılmış olmasına hem şaşırılmış hem de bunu çok ironik bulmuştum. Müzeyi gezerken bu pasaporta rastlamam ve pasaporttaki “*San'atı: Yok*” yazısına şahit olmam bu yüzden beni oldukça etkiledi. Ayrıca yine bu odada Mark Twain Cemiyeti fahri üyeliğine seçildiğine dair belgeyi görüyorum. Bu üyeliğe Atatürk'ten sonra seçilen

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/29

ikinci Türk'tür Sait Faik ve bu üyeliğe seçildikten sonra o dönemler gazetecilik yapan Yaşar Kemal'in kendisiyle röportaj yaptığını müze yetkilisinden öğreniyorum. Bu üyelikle ilgili olarak yazdığı şu satırları hatırlıyorum:

“Bana Mark Twain Cemiyeti fahri üyeliği verildi, dünya edebiyatına ettiğim hizmetten ötürü. Birçokları gibi ben de şaşırımdım. Dünya edebiyatına hizmet filan etmediğimi söylememe ne hacet... Bu, üyelik verilmesi için uydurulmuş nazik bir sebeptir sanırım. Atatürk'ten sonra benim üye olmam benim için ne büyük şereftir. Bir milletin yetiştirdiği en büyük çocuğu ile o milletin kendi halinde bir küçük hikayecisinin Amerika'da bir cemiyette buluşmaları küçük hikayeci için ne bulunmaz şerefli bir fırsattır...” (Şahmerdan, s. 140)

Evin çatı katında düzenlenen iki odası tamamen evi gezenlerin yazarla duygusal bağlantı kurmalarına hizmet edecek şekilde tasarlanmış. Odalardan biri “Sait Faik'in Burgazada'sı” temasıyla düzenlenmiş. Sait Faik'in denizi, balığı, balıkçıları çok sevdiğini hikayelerinden çok rahat bir şekilde anlamak mümkündür. Kahramanlarının çoğu balıkçılardan, ekmeğini denizden kazananlardan oluşur. Hatta kahramanı balık ya da martı olan hikayeleri de vardır. Ayrıca hikayelerinde balıkçılık terminolojisine olan hakimiyeti de bu sevginin bir kanıtıdır. Kendisi ile ilgili yazılan anı ve yazılarda da Burgazada'da boş zamanlarında balıkçılık yaptığı sık sık tekrarlanır. O yüzden yazarın bu özelliğini bilen benim gibi bir edebiyat turisti için bu oda oldukça özeldir. Çünkü bu odada Sait Faik'in çok sevdiği denize, balığa, balıkçılara kısacası onun Burgazada'sı'na ilişkin yazdığı öykülerinden alıntılarını, hayatının daha çok son yıllarında kendini kötü hissettiği zamanlarda kullandığını öğrendiğim çatı katındaki bu odada okuyabilmek ve o hikayeleri yeniden zihnimde canlandırmak benim açımdan oldukça etkileyici bir deneyimdi. Bu odada aynı zamanda onun yurtdışından özel olarak getirttiği orijinal balıkçılık malzemelerine ve Sait Faik denilince akla ilk gelenlerden biri olan meşhur şapkasına da tanık oluyorum. Çatı katındaki diğer oda ise “Mektup Odası” olarak düzenlenmiş. Bu odada mektup yazmayı çok seven Sait Faik'e gelen ve onun gönderdiği mektupları orijinal halleriyle görebilmek mümkün. Latin alfabesiyle yazılmamış olan mektupların arka sayfalarında çevirileri de bulunuyor. Sait Faik'in nispeten özel yaşamına tanık olduğum bu oda sadece yazarla duygusal bağlantı kurmak açısından değil, kendisine mektup yazıp bırakılabildiği için ona bir şekilde ulaşabilme imkanı vermesi açısından da edebiyat turistleri açısından oldukça özel bir oda konumunda bulunuyor.

Bu katı da gezmeyi bitirdikten sonra aşağıdaki katlara tekrar bir göz atarak bahçeye çıkıyorum. Sait Faik'in “hoşça kal” diyen heykeliyle vedalaşıp O'nun evdeki dünyasından ayrılıyorum ve kendimi adada kurduğu dünyasının sokaklarına bırakıyorum.

Sonuç

Kültürel miras turizminin bir çeşidi olan edebiyat turizmi, içinde geniş bir potansiyeli barındırmasına rağmen akademik olarak nispeten daha az araştırılan turizm türlerinden biridir. Bu çalışma, edebiyat turizmine ilişkin literatürde geçen önemli kavramların kişisel bir deneyim aracılığıyla irdelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla çalışmada kişisel deneyimler üzerinden sosyal olgulara dair kavrayışlara ulaşmaya çalışan bir yaklaşım olarak otoetnografi yöntemi benimsenmiştir. Çalışmadan çıkan en önemli sonuç edebi mekanlar için yorumlama biçimleri, otantiklik, nostalji, edebi farkındalık, yazarla kurulan duygusal bağlantı gibi kavramların birbirleriyle bağlantılı olduğu ancak bunların içinde en önemlisinin yorumlama biçimleri olduğudur. Mekanda seçilen yorumlama biçimleri diğer kavramları da olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyerek edebiyat turistinin nihai deneyiminde belirleyici olmaktadır.

Turkish Studies

Edebiyat turistleri hayranı oldukları yazarın doğduğu, çalıştığı ya da hayatının bir kısmını geçirdiği gerçek bir mekanda yazarın kullanmış olduğu gerçek kişisel eşyaların arasında otantik bir deneyim arayışındadırlar. Seçmiş oldukları yorumlama biçimi aracılığıyla edebiyat turistlerinin aradıkları bu otantik deneyimi, kanıtlar ve belgeler ile sunabilen edebi mekanlar edebiyat turistlerinin beklentilerini karşılamaktadırlar. Yazarın kullanmış olduğu gerçek eşyaların sergilendiği bir edebi mekan beraberinde nostalji hissini de yaşatmakta ve bu anlamda da bir döneme tanıklık etmeleri açısından edebiyat turistleri için çekici gelmektedir. Böylece edebiyat turistleri kısa bir süreliğine de olsa gündelik hayatın rutininden uzaklaşıp otantik bir mekanda hayranı oldukları yazarın izinde geçmişe yolculuk imkanı bulmaktadırlar. Gentile ve Brown'un (2015) otoetnografik çalışmasında da benzer şekilde nostalji hissini ve kaçış güdüsünün edebiyat turistlerinin motivasyonlarının belirleyicileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir otoetnografik çalışmada ise Brown (2016) otantiklik arayışının en önemli motivasyon unsurlarından biri olduğunu fakat kendi deneyiminde otantiklik açısından beklentileri karşılanmadığı için kötü bir edebiyat turizmi deneyimi yaşadığını vurgulamıştır. Dolayısıyla otantik bir deneyim edebiyat turizmi açısından, özellikle de Butler'in (1986) sınıflandırmasının birinci türü olan gerçek mekanlara yönelik seyahatler kategorisi için hayati bir önem taşımaktadır. Yazarla bağlantılı gerçek edebi mekanlar edebiyat turistlerini motive eden unsurları, onların istek ve beklentilerini göz önüne alarak yorumlama kararlarını belirlemelidirler. Sadece verilmek istenen mesaja odaklanan bir tasarım ve dekorasyon anlayışıyla, tümü orijinal olan eşyalarıyla ve belgelerle Sait Faik Abasıyanık Müzesi edebiyat turistlerine aradıkları bu otantiklik deneyimini başarılı bir şekilde sunmakta ve nostalji hissini yaşatmaktadır.

Çalışmadan çıkan diğer bir önemli sonuç da edebiyat turistlerinin yazara ilişkin ilgi ve bilgi düzeyini ifade eden edebi farkındalık kavramının edebiyat turizmi deneyiminin kalitesini artırmasıdır. Yazarın hayatının önemli noktalarını bilen, eserleri hakkında yeterli donanımına sahip turistler bu mekanları daha bilinçli bir şekilde gezecek ve edebi farkındalığı düşük olan turistlere göre daha anlamlı bir deneyim yaşamış olacaktırlar. Edebi farkındalık düzeyinin yüksek olması deneyim sırasında yazarla duygusal açıdan bir bağlantı kurulmasını da sağlayacak ve edebiyat turisti yazarın hayatının bir tanığıymış hissini yaşayabilecektir. Edebi mekanlar açısından yorumlama kararları alınırken edebi farkındalığı yüksek olan turistlerin motivasyonları mutlaka göz önünde bulundurulmalı, yazarın hayatına ilişkin nispeten kamuoyunda daha az bilinen anekdotlara ve anılara yer verilmelidir. Bununla birlikte, edebi farkındalığı daha düşük olan ya da tesadüfi turistler için de yazarın ve eserlerinin tanınması ve yazara dair farkındalığın artırılması amacına yönelik olarak yazarın yaşam öyküsüne dair bilgiler sunan yorumlama kararları alınmalıdır.

Otoetnografik yaklaşımla gerçekleştirilen bu çalışma, bir araştırmacı ve bir edebiyat turisti gözüyle yazarla ilişkili gerçek bir edebi mekandaki kişisel deneyim üzerinden edebiyat turizmine ilişkin kavramları değerlendirmeye çalışmıştır. Gelecek çalışmalarda, nitel ya da nicel araştırma yöntemleri benimsenerek daha geniş kitlelere ulaşılabilir ve edebiyat turistlerinin motivasyonlarını belirleyen unsurlara yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, S. F. (2017). *Semaver* (9. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2015). *Son Kuşlar* (6. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2017). *Şahmerdan* (4. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bhandari, K. (2008). Touristification of Cultural Resources: A Case Study of Robert Burns. *TOURISM Preliminary Communication*, 56(3), 283-293.

- Booth, A. (2008). Revisiting the Homes and Haunts of Many Russell Mitford. *Nineteenth-Century Contexts*, 30(1), 39-65.
- Brown, L. (2016). Treading in the Footsteps of Literary Heroes: An Autoethnography. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 7(2), 135-145.
- Busby, G. ve Devereux, H. (2015). Dark Tourism in Context: The Diary of Anne Frank. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 6(1), 27-38.
- Busby, G. ve Klug, J. (2001). Movie-induced Tourism: The Challenge of Measurement and Other Issues. *Journal of Vacation Marketing*, 7(4), 316-332.
- Busby, G. ve Laviolette, P. (2006). Narratives in the Net: Fiction and Cornish Tourism. *Cornish Studies Fourteen* (Ed: P. Payton). Exeter: University of Exeter Press, 142-163.
- Busby, G. ve Shetliffe, E. (2013). Literary Tourism in Context: Byron and Newstead Abbey. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 4(3), 5-45.
- Chang, H. (2008). *Autoethnography as Method*. New York: Routledge.
- Chang, H. (2013). Individual and Collaborative Autoethnography as Method: A Social Scientist's Perspective. *Handbook of Autoethnography* (Ed: S. H. Jones, T. E. Adams, C. Ellis). New York: Routledge, 107-122.
- Duncan, M. (2004). Autoethnography: Critical Appreciation of an Emerging Art. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(4), 28-39.
- Fawcett, C. ve Cormack, P. (2001). Guarding Authenticity at Literary Tourism Sites. *Annals of Tourism Research*, 28(3), 686-704.
- Gentile, R. ve Brown, L. (2015). A Life as a Work of Art: Literary Tourists' Motivations and Experiences at Il Vittoriale Degli Italiani. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 6(2), 25-47.
- Hartmann, R. (2013). The Anne Frank House in Amsterdam: A Museum and Literary Landscape Goes Virtual Reality. *Journalism and Mass Communication*, 3(10), 625-644.
- Herbert, D. T. (1996). Artistic and Literary Places in France as Tourist Attractions. *Tourism Management*, 17(2), 77-85.
- Herbert, D. (2001). Literary Places, Tourism and the Heritage Experience. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 312-333.
- Hoppen, A.; Brown, L. ve Fyall, A. (2014). Literary Tourism: Opportunities and Challenges for the Marketing and Branding of Destinations? *Journal of Destination Marketing & Management*, 3, 37-47.
- Müller, D. K. (2006). Unplanned Development of Literary Tourism in Two Municipalities in Rural Sweden. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 6(3), 214-228.
- Petroman, I.; Petroman, C. ve Brătulescu, M. (2008). Virtual Tourism: Balzac's House in Paris (France). *Research Journal of Agricultural Science*, 40(3), 303-306.
- Robertson, J. P. ve Radford, L. A. (2009). The Private Uses of Quiet Grandeur: A Mediation on Literary Pilgrimage. *Changing English*, 16(2), 203-209.
- Robinson, M. (2002). Reading Between the Lines: Literature and the Creation of Touristic Spaces. *Current Writing: Text and Reception in Southern Africa*, 14(1), 1-28.

-
- Robinson, M. ve Andersen, H. C. (2002). *Literature and Tourism*. New York: Continuum.
- Santesso, A. (2004). The Birth of the Birthplace: Bread Street and Literary Tourism Before Stratford. *ELH*, 71(2), 377-403.
- Schwandt, T. A. (2007). *The Sage Dictionary of Qualitative Inquiry* (3. Baskı). Kaliforniya: Sage.
- Smith, K. A. (2003). Literary Enthusiasts as Visitors and Volunteers. *International Journal of Tourism Research*, 5, 83-95.
- Stiebel, L. (2004). Hitting the Hot Spots: Literary Tourism as a Research Field with Particular Reference to KwaZulu-Natal South Africa. *Critical Arts: South-North Cultural and Media Studies*, 18(2), 31-44.
- Stiebel, L. (2007). Going on (Literary) Pilgrimage. *Scrutiny*2, 12(1), 93-106.
- Squire, S. J. (1996). Literary Tourism and Sustainable Tourism: Promoting “Anne of Green Gables” in Prince Edward Island. *Journal of Sustainable Tourism*, 4(3), 119-134.
- Tolic, S.; Petroman, I.; Petroman, C.; Bălan, I. ve Popa, D. (2009). Literary Tourism: Eugene Ionesco and the Theater of the Absurd, *Lucrări Științifice Management Agricol*, 11(4).
- Wallace, C. (2009). Yeats’s Country and “Yeats Country”: Conceptualizing Literary Spaces. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 7(1), 48-60.